

דבר העורכת

לקוראים שלום!

אנחנו שמחים לשלוח לכם גיליון מלכותי במיוחד בו נתחקה אחרי קורותיהם של מלכים רבים: מסין הרחוקה ועד למדינתנו ישראל.

מעטפת יום ראשון של המלך ארתור, אחד מסיפורי המלכים הידועים ביותר בעולם

אז מה בגיליון? אלי מועלם מספר על עלילות מלך הקופים. שמוליק כהן כותב על המלך הורדוס ותקופתו. משה ביאלי מתאר את המלכים בתנ"ך. ולבסוף, בכל גיליון, חידון בולאי נושא פרסים.

שלכם, שביט

מסע למערב – עלילות מלך הקופים אלי מועלם

הנובלה "מסע למערב", או בשמה המוכר יותר בסין, "עלילות מלך הקופים" היא אחת מארבע הנובלות הסיניות הקלאסיות שנכתבו לפני כ-400 שנה. "עלילות מלך הקופים" מבוססת על אירוע אמיתי בו נזיר סיני, קסואן זנג (Xuan Zhang, 602-664), אחרי שנים של לימוד ותלאות, צועד להודו, מקום הולדת הבודהיזם, לחפש אחרי הסוטרה, הספר הקדוש של הבודהיזם. כשחזר לסין, החל לתרגם את הסוטרה לסינית ובכך תרם תרומה משמעותית להתפתחות הבודהיזם במדינה זו.

הנזיר קסואן זנג וחבר מלווייו ביניהם מלך הקופים –
גליונית שהונפקה בקנדה לכבוד שנת הקוף הסינית

הנובלה, אשר נכתבה ע"י הסופר וו צ'נגן במאה ה-16, אינה אלא סמל אלגורי למסעו של קסואן זנג להודו. נובלה זו השתלבה, יחד עם עוד נובלות, מעשיות, משלים ואגדות, בקלסיקה הסינית והפכה להיות לאחת המפורסמות והמוכרות מביניהן אם לא המוכרת ביותר. וו צ'נגן, מחבר "עלילות מלך הקופים", היה שייך לשכבה מצומצמת של אליטת משכילים בסין של המאה השש-עשרה. כתיבת סיפורים לילדים לא הייתה מקובלת כלל על אנשים משכבה זו. גם בילדותם לא ניתנה להם האפשרות לבחור את חומר הקריאה שלהם וקריאת ספרות "נמוכה" הייתה נענשת במלקות מידי המורים. מכיוון שכך, מסכימים המבקרים כי הנובלה אינה אלא ביקורת חריפה שכתב וו צ'נגן כנגד השלטון הפיאודלי ששרר באותם ימים בסין. הרי תמצית העלילה לפניכם:

מלך הקופים, סון ווקונג (Sun Wukong) נולד מסלע שהופרה על ידי השמיים. סון ווקונג, בגר להיות קוף חכם וממולח, למד קונגפו ממסטר טאואיסטי והיה בעל יכולת

להיהפך לשבעים ושתיים דמויות שונות כמו עץ, ציפור, חיית טרף או יתוש קטן המסוגל לחדור לבטנו של היריב ולהלחם בו מבפנים. רכבו היה ענן השמיים באמצעותו עבר מרחקים עצומים בהרף עין.

מלך הקופים עם אפרסקי
המוות הגנובים

קרב עם הנסיך נקה

סון ווקונג – מלך הרי
הפרחים והפירות

סון ווקונג הקוף הכריז על עצמו כמלך הרי הפרחים והפירות, כשהוא מתריס בזאת כנגד "קיסר הג'דה" יו הואנג דה די (Yu Huang Da Di) המושל היחיד על השמיים, הימים, הארץ והשואל. הכרזה זו שנחשבה בגידה חמורה, גרמה לצבא השמיים, בפיקודו של הנסיך נקה, לצאת למערכה כנגד מלך הקופים. באחת המערכות חטף הקוף את הנשק הסודי של צבא השמיים - מוט ברזל בעל יכולת להתארך או להתכווץ לפקודת בעליו. נשק זה שימש את הקוף בקרבותיו העתידיים. עם נשק זה, ירד הקוף לשאול ושכנע באיומים את מלך השאול שיהפוך אותו ואת מלוויו לבעלי חיי נצח.

מלך הקופים עם נשקו הסודי, מוט ברזל - גליונית שהונפקה בפולין לכבוד שנת הקוף הסינית

לאחר קרבות נוספים, שכנעה הסיעה היונית של ממלכת השמיים את הקיסר לתת לקוף תפקיד רשמי בכדי לפייסו. הקוף קיבל את ההצעה אך, מספר ימים לאחר מכן, נוכח כי רומה וכי כל תפקידו לא היה אלא שומר סף. בכעסו החל שוב להתמרד ולצאת במלחמה כנגד צבא השמיים כשהוא מכריז שוב על היותו מלך. לאחר קרבות רבים, גבר עליו צבא השמיים אך כל הניסיונות להוציאו להורג כשלו. כאמצעי אחרון, ציווה הקיסר להשליכו לכבשן האש. להבות ועשן הכבשן, במקום לשרוף אותו, הוסיפו לקוף זוג עיני קריסטל בהן הוא יכול לראות דברים שאחרים אינם יכולים לראות.

מלך הקופים במאמציו
להציל את מלווי הנזיר

קרב עם השד הלבן

מלך הקופים בכבשן האש

מלך הקופים מוביל את
המסע למערב

קרב עם נשות העכביש

לבסוף, לאחר שהקיסר פנה לבודהה בבקשת עזרה, הפיל בודהה על הקוף את הר חמש האצבעות ולכד אותו תחתיו. הקוף נשאר לכוד ללא יכולת תנועה עד שבעבור חמש מאות שנה הגיע לעזרתו הנזיר קסואן זנג אותו הזכרנו בתחילת סיפורנו וחילץ אותו ממלכותו. בודהה ציווה על הקוף להיות מלווהו של הנזיר במסעו למערב בחיפוש אחר הסוטרה בנוסף לשני מלווים נוספים - חזיר שנענש על תקיפת אחת מפיות ממלכת השמיים ומפלצת-ים. הארבעה החלו את מסעם למערב שגם הוא גדוש עלילות ובהם באו לידי ביטוי מלוא כוחם ועוצמתם של מלווי הנזיר ובמיוחד סון-ו-קונג - מלך הקופים.

תקיפת אחת מפיות ממלכת השמיים ומפלצת-ים. הארבעה החלו את מסעם למערב שגם הוא גדוש עלילות ובהם באו לידי ביטוי מלוא כוחם ועוצמתם של מלווי הנזיר ובמיוחד סון-ו-קונג - מלך הקופים.

סרט האנימציה הראשון, Uproar in Heaven, הופק בסין ב-1964 והוא תיאר את עלילות מלך הקופים. ב-2014, למלאת 50 שנה להקרנה, הנפיקה סין סדרת בולים המתארת סצינות שונות מהסרט. כמו-כן, הונפק קונטרס (פנקס קרטון בתוכו מודבק גליון בולים קטן) ותוויות ביול (פתקיות המודפסות במכונת חיתום ומשמשות לבילול מכתבים) המתארים גם הם את עלילות סון ווקונג, מלך הקופים:

50 שנה לסרט האנימציה הראשון – מתוך סדרת הבולים

קונטרס בולים

תוויות ביול

מלך הקופים בביקורו בישראל:

משמאל: גלויית מירב (הנקראת בשפת הבולאים Maximum Card) ממקאו, כיום חלק מסין, המתארת את מלך הקופים עם אפרסקי המוות הגנובים. גלויית מירב מוגדרת כגלוייה מאוירת עליה מודבק בול באותו נושא עם חותמת התואמת את הנושא. שימו לב כי הבול, החותמת והגלוייה מתארים נושא זהה אך העיצובים אינם זהים לחלוטין. עובדה זו הופכת את הפריט לגלויית מירב מושלמת הראויה לתצוגה.

לתגובות ניתן לפנות לאלי מועלים בכתובת: eli573@zahav.net.il

רגע של הסטוריה – הורדוס ותקופתו

שמוליק כהן

מאמר זה יוקדש לגדול הבנאים של ארץ ישראל, ואחד המלכים המשפיעים ביותר על יהודה – הורדוס הגדול.

הורדוס היה יהודי, אך בן למשפחה אדומית מכובדת ובעלת שליטה. סבו של הורדוס, אדומי שהתגייר היה נציב אידומאה (אזור ביהודה שאוכלס על ידי אדומים לאחר גלות בבל) ואביו של הורדוס, אנטיפרוס, שימש גם הוא כפקיד בכיר בממשל החשמונאי בימיה של שלומציון המלכה. לאחר מותה של שלומציון המלכה, עלה הורקנוס בנה לשלטון לאחר סכסוכים רבים. הוא גם שימש ככהן הגדול. תחת השלטון של הורקנוס אנטיפטרוס היה למעשה האיש החזק ביהודה, אך היה לו מספיק טאקט ותבונה שלא לפגוע בעליונותו הפורמאלית של הורקנוס. אנטיפטרוס גם דאג למינויים הולמים לשני בניו, פצאל והורדוס. פצאל מונה למושל ירושלים והורדוס מונה למושל הגליל. היה זה בשנת 47 לפני הספירה, כאשר הורדוס היה בן 25. אז גם קבלו אנטיפטרוס ובניו אזרחות רומית.

בולי מצדה – אחד ממפעלי הבניה של הורדוס

עם בואו לגליל החל הורדוס לפעול כנגד קבוצת מורדים חמושה שהטילה את חיתתה על אזור הגבול של הגליל עם סוריה, ונהגה לפשוט על ערים פגאניות בסוריה. הורדוס הצליח ללכוד את ראש המורדים והרגו, יחד עם חברי כנופייתו, ללא משפט. מיותר לציין שפרשה זאת לא רק שהפכה את הורדוס לאחת הדמויות הפופולאריות בקרב תושבי סוריה הפגאנים, אלא גם קירבה אותו לנציב הרומי בסוריה. אולם לא רק תמיכה הביאה לו פרשה זאת. פי החוק ביהודה רק מלך היה רשאי להרוג אדם ללא משפט, ומעשה זה של הורדוס גרם לזעם בקרב האוכלוסיה היהודית בגליל ובארץ ישראל. במהרה הוגשה נגדו תביעה, והורדוס נדרש להגיע לירושלים על מנת לעמוד לדין בפני הסנהדרין. הורדוס, אז "תכשיט" בן 25 בלבד, חשב בתחילה פשוט לכבוש את ירושלים ובכך לגמור עם ה"מטרד" הזה, אך אביו ואחיו הצליחו לשכנעו לסיים את הפרשה ביותר תחכום ופחות כח. הורדוס עלה לירושלים כאשר הוא לבוש במדי שרד

ירושלים - מקום
מושב הסנהדרין

בצבע ארגמן ועל ירכו התנוססה חרב. יחד עימו עלו איתו לירושלים מספר לא קטן של שומרי ראש. בתחילה נראה היה שאנשי הסנהדרין אכן חשו מאויימים מספיק על מנת לזכותו, אולם אז נישא נאום נרגש בגנותו של הורדוס, והיה חשש שהורדוס יורשע. הורקנוס שהבין את ההשלכות של הרשעתו והוצאתו להורג של הורדוס, הכריז על הפסקה בדיונים והורה על חידושים למחרת היום. בו בלילה הסתלק לו הורדוס (ככל הנראה לפי בקשתו של הורקנוס עצמו) מירושלים, והמשפט מעולם לא חודש.

בשנת 40 לפני הספירה פלשו לארץ ישראל האויבים המרים של הרומאים באותה תקופה, הפרתים. הם הדיחו את יוחנן הורקנוס מהשלטון וכרתו את אוזנו על מנת למנוע ממנו לכהן ככהן גדול (הכהן הגדול היה אמור להיות אדם בריא ושלם, וללא שום בעיה בריאותית או פגם פיסי). אחיו של הורדוס, פצאל, נכנע והתאבד בשבי הפרתי. הורדוס הצליח לברוח עם משפחתו למצדה. בדרך התהפכה מרכבתה של אמו והורדוס, שהיה בטוח שהיא נהרגה, התמוטט. כאשר הבין שאמו בין החיים התעשת, ניהל קרב כנגד רודפיו והצליח להדפם, לחלץ את משפחתו ולהביאה למצדה. הורדוס לא שכח את המקום בו כמעט ראה את סופו, ולאחר מספר שנים, כאשר היה כבר מלך יהודה הוא הקים שם את הרודיון: עיר מחוז עם ארמון מבצר מלכותי, ושם גם קבע שייקבר לאחר מותו.

מצדה - אתר מורשת עולמית
לאחר שהצליח לשים את משפחתו במקום מבטחים במצדה, המשיך הורדוס לבד במנוסה לכיוון מצרים, ומשם הפליג לרומא. ברומא הוכתר כמלך יהודה, ובשנת 36 לפני הספירה חזר לארץ ישראל יחד עם הצבא הרומי. משפחתו של הורדוס נשארה במצדה אך בשל מחסור במים כבר חשבה להכנע. גשם פתאומי הציל את חייהם. את השיעור הזה הורדוס למד היטב. כאשר הפך את מצדה מעוד מוצב על גבול הממלכה לאתר מלכותי, הוא בנה מערכת בורות מים מדהימה, ששימשה בהצלחה את המורדים כמעט שמונים שנה לאחר מותו.

לאחר מיגורם של הפרתים, הפך הורדוס למלך יהודה, כשהוא נשען על תמיכת הצבא הרומי. על מנת לנסות ולקבל לגיטימציה מהיהודים גירש הורדוס את אישתו הראשונה דוריס, ובמקומה נשא לאישה את מרים החשמונאית. הורדוס קיווה שנישואיו למרים החשמונאית יאפשרו לו להציג את עצמו בפני העם כהמשך טבעי של השושלת החשמונאית, תקווה שמעולם לא התממשה. למרות שהסיבה לנישואיו עם מרים היתה פוליטית, הורדוס אהב את מרים באמת ובתמים, אולם נישואים אלה הסתיימו באופן טראגי.

מגדל דוד, מקום ארמונו של הורדוס בירושלים

המתיחות בין הורדוס למרים החלה לאחר רצח אחיה של מרים, אריסטובולוס השלישי. אריסטובולוס היה נער בן 18 וכבנו של הורקנוס השני, הוא החליף אותו בכהונה הגדולה (כזכור, הורקנוס נפסל לשמש ככהן לאחר שהפרתים כרתו את אוזנו). הורדוס חשש שאריסטובולוס הפופולארי יהווה איום כנגדו. הוא הזמין אותו לארוחה בארמונו ביריחו, ולאחר מכן דאג שמשרתיו יטביעו אותו בבריכה. לנתיניו הוא תאר את ההוצאה להורג כתאונה שארעה תוך כדי משחק בבריכה. לאחר רצח אחיה, החלה מרים מתרחקת מהורדוס. הקרע הסופי בין השנים חל בשנת 30 לפני הספירה. הורדוס הפליג לרודוס על מנת להביע את נאמנותו לשליט החדש, אוגוסטוס. הוא חשש שלא

אוגוסטוס על בול איטלקי

יחזור בחיים מפגישתו עם אוגוסטוס. הוא השאיר את מרים בידי גיסו יוסף, והורה לו להרוג אותה במידה והוא לא יחזור. יוסף עשה את טעות חייו וגילה למרים על הפקודה הסודית. כאשר שב הורדוס ליהודה, התעמתה עימו מרים על כך, והורדוס שהיה פרנואיד פירש זאת כרומן בין יוסף למרים. הורדוס לא היסס, והרג את השניים. כל חייו לאחר מכן הוא הצטער על הריגת מרים. בתלמוד אף מופיע תאור זוועה כיצד ניסה לשמר את גופתה על ידי צפויה בדבש. אין לתפוס תיאור זה כתיאור ריאלי, אלא כנסיון להשחיר את דמותו, אך נסיון זה בהחלט משתמש בדיכאונו של הורדוס לאחר רצח מרים.

נמל קיסריה

לא היתה זאת הפעם היחידה שהורדוס הרג את הקרובים לו. כעבור שנתיים הוציא להורג את חמתו אלכסנדרה (אמה של מרים), וכעבור מספר שנים הוציא להורג את שני בניו ממרים, אלכסנדר ואריסטובולוס. גם יורש העצר, אנטיפטרוס, בנו בכורו מאישתו הראשונה דוריס הוצא להורג חמישה ימים לפני מותו של הורדוס, משום שהלה חשש שהוא מנסה לרשת אותו עוד בחייו. מספרים שאוגוסטוס, הקיסר הרומי התבדח פעם ואמר שעדיף להיות חזיר בחצרו של הורדוס מלהיות בנו בכורו.

לא רק רצחנות מטורפת אפיינה את הורדוס. מפעלי הבניה שלו היו מהגדולים בהסטוריה של ארץ ישראל. תקצר היריעה מלפרט את כל מפעלי הבניה שלו, ולכן אסתפק בעיקריים שבהם. הורדוס בנה שתי ערים ביהודה: סבסטיה וקיסריה, שהפכה להיות הנמל הגדול ביותר בארץ ישראל. למרות היותו יהודי, קיסריה נבנתה כעיר פגאנית עם תיאטרון, היפודרום, מקדש לאוגוסטוס ומאפיינים פגאנים נוספים. העיר גם נקראה על שמו של

היפודרום, מקדש לאוגוסטוס ומאפיינים פגאנים נוספים. העיר גם נקראה על שמו של

אוגוסטוס, הקיסר הרומי באותה תקופה. סבסטיה נקראה גם היא על שמו של אוגוסטוס, משום שביוונית התואר אוגוסטוס היה סבסטוס.

על מנת למצוא חן בעיני היהודים הוא שיפץ את בית המקדש. המילה "שיפץ" היא המעטה. הורדוס הרחיב את הר הבית, ובנה היכל גדול. איך מרחיבים הר? המדרון של הר הבית ירד מצפון לדרום. הוא חתך את פסגתו בצפון, בנה קמרונות בחלקו הדרומי והניח עליהם פלטפורמה. לאחר השיפוץ של הורדוס הפך הר הבית למתחם המקודש הגדול ביותר בעולם. בית המקדש היה כה מפואר עד שבתלמוד, מקור יהודי שאינו חשוד באהדה להורדוס, נכתב ש"מי שלא בניין הורדוס לא ראה בנין נאה מימיו". אולם לא רק היהודים התלהבו מבית המקדש. ההסטוריון הרומאי פליניוס הזקן כתב על "ירושלים המפורסמת לאין שיעור בין ערי המזרח".

מצדה מלמדת אותנו על אופיו של הורדוס. אם היום נראה שהמקום נמצא "בסוף העולם", הרי שבתקופת בית שני, כאשר כביש הבקעה לא היה קיים הוא היה הרבה יותר מרוחק. הדבר לא הפריע להורדוס לבנות במקום אתר מלכותי עם ארמונות מפוארים ושני בתי מרחץ. כמובן שעל מנת להפעיל בית מרחץ צריך מים ועצים, ושני אלה אינם שכיחים באיזור מצדה. את הורדוס זה לא עניין. כאדם בעל נפש רומאית הוא דרש בית מרחץ גם אם זה סותר את כל חוקי הטבע וההגיון.

מפעלי הבניה של הורדוס – מצדה, קיסריה, ירושלים וההרודיון

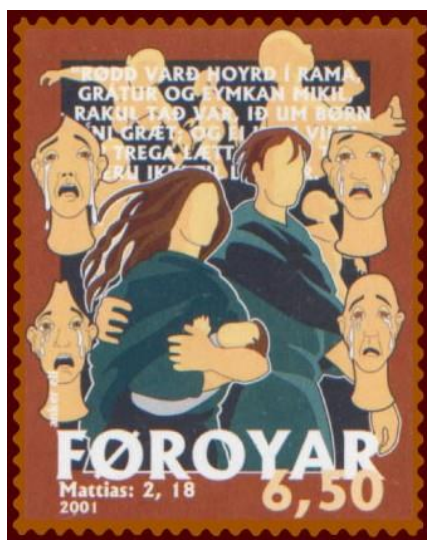
אתר נוסף הרומז על אופיו של הורדוס הוא הרודיון. הורדוס החליט להקים במקום בירת מחוז יש מאין. את הסיבה לכך כבר הסברתי (התהפכות מרכבת אימו במקום). אבל הורדוס לא היסס לשפוך טונות של עפר מסביב למבצר, לכסות תיאטרון שהוא בנה כמה שנים קודם רק כדי להקים לעצמו אחוזת קבר שתיראה היטב מירושלים. תנסו לדמיין לעצמכם את החיוך של הורדוס כאשר הוא חשב על יהודי ירושלים שגם לאחר מותו תישאר להם מזכרת ממנו.

מפעל בניה נוסף המיוחס להורדוס הוא מערת המכפלה, או ליתר דיוק המבנה מעל מערת המכפלה. חשוב לציין שאין תיעוד של בניית המבנה על ידי הורדוס, אולם

הסגנון המונומנטלי, ובמיוחד גודל אבני הבניין וסיתות השוליים שלהם מהווים אינדיקציה לבנייה הרודיאנית.

למרות שתחת שלטונו של הורדוס המצב הכלכלי ביהודה היה טוב, ולמרות העובדה ששלטונו שם קץ למלחמות האזרחים שאפיינו את שלהי התקופה החשמונאית, עריצותו של הורדוס הפכה אותו לדמות שלילית במקורות היהודים. על מידת השנאה כלפיו אפשר ללמוד מהפרשה האחרונה הקשורה בשמו. כאשר הורדוס גסס, הוא חשש שיום מותו יהפוך ליום שמחה ביהודה. על מנת למנוע מהעם לפרוץ בחגיגות מיד לאחר מותו, הוא כלא כמה מאות מנהיגים מקומיים, והשאיר הוראה להוציאם להורג ביום בו הוא עצמו ימות. תקוותו היתה שהעם יהיה עצוב ביום מותו, גם אם העצב לא יהיה בשל מותו. לאחר מותו, אחותו ובנו המרו את פיו ושחררו את העצורים.

לא רק ההסטוריה היהודית שופטת את הורדוס לחומרה. המסורת הנוצרית רואה בו סמל לרוע המושלם – האנטיכריסט. לפי המסורת כאשר נולד ישוע, זרח כוכב בשמי המזרח. שלוש דמויות מסתוריות המכונות מגושים באו לירושלים על מנת להשתחוות למשיח שנולד. כאשר שמע על כך הורדוס הוא ביקש מהם שיודיעו לו היכן נמצא המשיח, על מנת שגם הוא יוכל לבוא ולהשתחוות לו. המגושים המשיכו בדרכם לבית לחם, שם פגשו את המשפחה הקדושה, השתחוו בפני ישוע והעניקו לו מתנות לרוב. אולם בניגוד לבקשת הורדוס, לא חזרו דרך ירושלים ולא מסרו לו את מיקומו של ישוע. על מנת לנסות ולמנוע את שליחותו של ישוע, טבח הורדוס בכל התינוקות בבית לחם. ארוע זה נקרא במסורת הנוצרית טבח התמימים, והוא הסיבה לבריתת המשפחה הקדושה למצרים עד למותו של הורדוס.

בול של איי פארו המוקדש לטבח התינוקות על ידי חיילי הורדוס, ובריתת המשפחה הקדושה למצרים

בול מפינלנד - ילדים מציגים את הורדוס ושלושת המגושים

מלכים בתנ"ך

משה ביאלי

בארצות רבות הייתה נהוגה המלוכה כשיטת ממשל מקובלת. בדרך כלל שושלת המלוכה עברה מאב לבן (או בת) ללא בחירות דמוקרטיות. המלוכה עודנה קיימת במדינות מערביות כגון אנגליה, ספרד ושבדיה, אולם הפרלמנטים במדינות אלו, הנבחרים ישירות על ידי העם, הם אלה המנהלים את המדינה על מוסדותיה השונים. תפקידו של המלך במדינות אלו הוא טקסי בעיקרו.

המלוכה בישראל החלה בתקופתו של **שמואל הנביא**. כמתואר בפרק ח' של ספר שמואל א'. בימי זקנתו של שמואל התברר כי בניו אינם ראויים למלא את מקומו, וכך עלתה התביעה כי גם לעם ישראל יהיה מלך:

ד וַיִּתְקַבְּצוּ, כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל; וַיָּבֹאוּ אֶל-שְׁמוּאֵל, הַקִּמֹּתָה. ה וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו, הִנֵּה אַתָּה זָקֵנָה, וּבְנֶיךָ, לֹא הֵלְכוּ בְּדַרְכֶּיךָ; עַתָּה, שִׁמָּה-לָנוּ מֶלֶךְ, לְשִׁפְטָנוּ-כָּכָל-הַגּוֹיִם.

בתנ"ך מובאות שלוש קבוצות של מלכים: מלכי ישראל, מלכי בית דוד ומלכים של אומות אחרות. בסקירה הנוכחית נביא דוגמאות של מלכים משלוש קבוצות אלו אשר הונצחו על גבי בולים. התאריכים המציינים את תקופת שלטונם הם הערכות המבוססות על מחקרים העוסקים בנושא.

מלכי ישראל

המלך הראשון של עם ישראל היה **שאול בן קיש**, בן שבת בנימין. כמתואר בשמואל א' בפרק ט' היה שאול "**בָּחוּר וְטוֹב, וְאִין אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, טוֹב מִמֶּנּוּ; מִשְׁכָּמוֹ וּמַעֲלָה, גְּבֵהַ מִכָּל-הָעָם**". שאול נמשח למלך על ידי שמואל ושלט בין השנים 1029 ל-1004 לפני הספירה. שאול הונצח, עד כה, בבולי ישראל בלבד: בפעם הראשונה היה זה במסגרת סדרת מועדים לשמחה משנת 1960, בעיצובו של א. קלדרון, המראה את שאול כדמות סמכותית ומרשימה.

שאול המלך

בערוב ימיו היה שאול לאיש אחר. רוח רעה הייתה תוקפת אותו, **וְדוֹד** הצעיר היה מנגן בפניו כדי להרגיעו. אולם באחד המקרים הנגינה לא השיגה את מטרתה: **וַיִּטֹּל שָׁאוּל, אֶת-הַחֲנִית, וַיֹּאמֶר, אֵכָה בְּדוֹד וּבְקִיר; וַיִּסֹּב דָּוִד מִפָּנָיו** (שמואל א' פרק י"ח פסוק י"א). אירוע זה תואר על ידי הצייר **גוסטב דורה**, איש המאה ה-19 אשר נודע בציורי התנ"ך שלו. בשנת 1995 הונפק בישראל בול לזכרו של המלחין **דאריוס מיו**, אשר חיבר בין השאר אופרה העוסקת בחיי דוד. בבול מובא גם ציורו של דורה, המראה את שאול המטיל את חניתו לעבר דוד המנגן בנבל. בול זה מובא בראש בעמוד הבא.

שאל מטיל את חניתו בדוד

מלכי בית דוד

שושלת בית דוד מלכה על יהודה ברציפות מימיו של דוד המלך, מייסד השושלת, ועד חורבן בית המקדש הראשון בימי מלכותו של **צדקיהו**. בסך הכל מדובר בתקופה של למעלה מארבע מאות שנה.

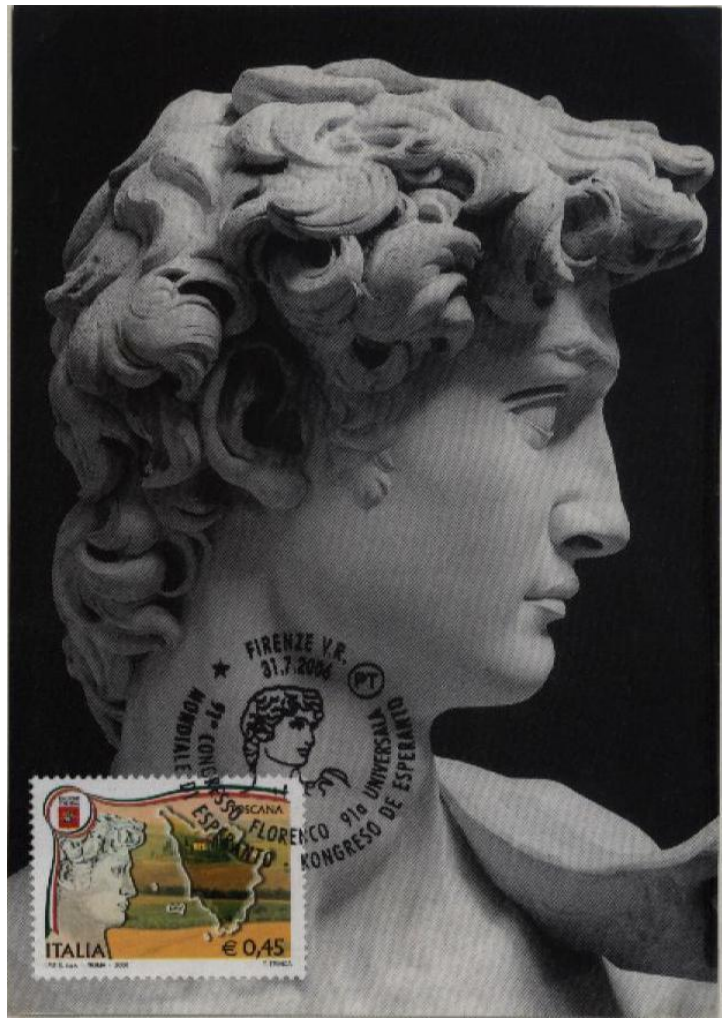
דוד המלך עצמו מלך ממותו של שאול בשנת 1004 לפני הספירה ועד שנת 965 לפני הספירה לערך. במהלך ארבעים שנות שלטונו הוא הקים את האימפריה הראשונה – והגדולה ביותר – בתולדות עם ישראל.

המלכתו של דוד מתוארת בספר שמואל א' פרק ט"ז: **"וַיִּקַּח שְׁמוּאֵל אֶת-קֶרֶן הַשֶּׁמֶן, וַיִּמָּשַׁח אֹתוֹ בְּקֶרֶב אֶחָיו, וַתַּצְלַח רוּחַ-יְהוָה אֶל-דָּוִד, מִהַיּוֹם הַהוּא וּמִעַלָּה."** סצנה זו מתוארת בציור מרשים של **רפאל** מראשית המאה ה-16.

שמואל מושח את דוד למלך

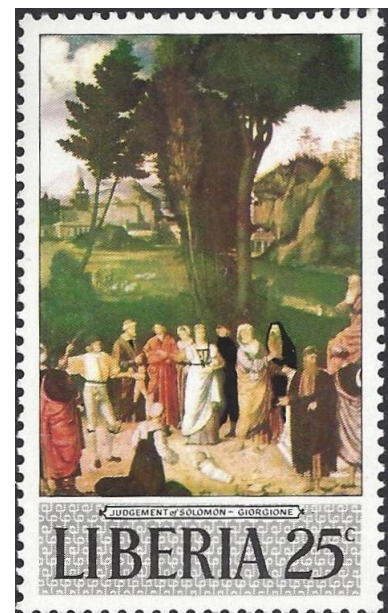
יצירת האמנות המפורסמת ביותר הקשורה לדוד היא פסלו של **מיכאלאנג'לו**. הפסל נוצר בין השנים 1501 ל-1504, ונועד לבטא את עצמאותה של העיר פירנצה באמצעות דוד, המבטיח את עצמאות בני עמו בקרב עם גולית. זוהי אחת מיצירות האמנות המפורסמות ביותר בעולם, ובחרתי להציג אותה כאן באמצעות שני בולים מגרמניה, המראים תקריב של האף והשפתיים, ובאמצעות גלויות מירב איטלקית.

כיום מקובל העיקרון של הפרדת רשויות, במסגרתו יש הפרדה מוחלטת בין השלטון (הרשות המבצעת) ובית המשפט (הרשות השופטת). בימי התנ"ך הדברים היו שונים, והמלכים שימשו גם כשופטים עליונים. בשנת 1969 התקיימה בארץ תערוכה לכבוד האמן היהודי הדגול **מארק שאגאל**. לקראת התערוכה הונפק בארץ בול המראה ציור של שאגאל, ובו דוד משמש כשופט. בשובר נכלל הפסוק **"וְיָהּ דָּוִד, עָשָׂה מִשְׁפָּט וצִדְקָה--לְכָל-עַמּוֹ"** (שמואל ב', פרק ח' פסוק ט"ו). בחרתי להציג כאן את הבול יחד עם חותמת היום הראשון.

אחרי מותו של דוד עבר השלטון לידי בנו, **שלמה המלך**. כארבעים שנה נמשכה תקופת שלטונו – משנת 967 ועד שנת 928 לפני הספירה. ימים אלו התאפיינו בשלום ושלווה, והאירוע הבולט בתקופה היה בניית בית המקדש.

לשלמה המלך יצאו מוניטין של "החכם מכל אדם", והדבר בא לידי ביטוי ב"משפט שלמה" המפורסם (מלכים א', פרק ג'), שבו נדרש המלך להכריע בין שתי נשים שטענו כי "תינוק המריבה" הוא שלהן. משפט שלמה הצית את דמיונם של אמנים לאורך הדורות. הבול מליבריה מראה ציור של **ג'ורג'ונה** – צייר איטלקי מתקופת הרנסאנס. בציור זה המשפט מתנהל בצל העץ בחיק הטבע, ועל רקע שליו זה סערת הנפש של הדמויות גדולה עוד יותר. הבול מצרפת מציג ויטראז' (זכוכיות צבעוניות הניצבות בחלון ויוצרות ביחד תמונה) מהקתדרלה של שטרסבורג. החותמת מתמקדת בדמותו של המלך, השומר על קור רוח גם כאשר עומדים לגזור את הילד החי לשניים. שימו לב למבט העצוב בעיניו של שלמה, במעיד כי הוא מודע לקושי הנפשי אותו יצר לאם האמיתית בלית ברירה במהלך המשפט.

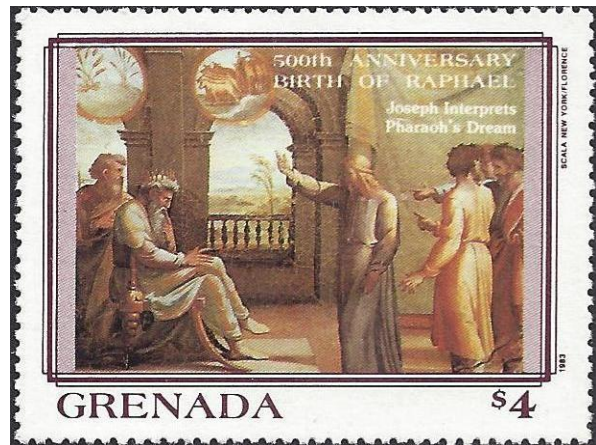
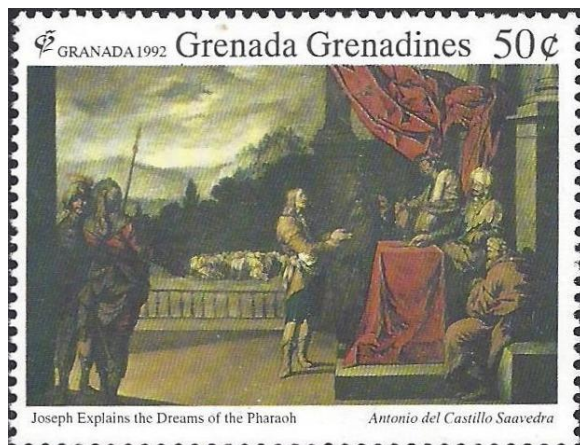

מלכים מאומות אחרות

כפי שציינו קודם, רעיון המלוכה הגיע לעם ישראל מעמים אחרים. בתנ"ך מופיעים מלכים של עמים אחרים הרבה לפני שאול, וכן הרבה אחרי צדקיהו, המלך האחרון של עם ישראל.

במהלך חג הפסח קראנו כולנו בהגדה על סיפור יציאת מצרים ועל המלך **פרעה**. למעשה, פרעה אינו שם של מלך אלא תואר של מלכי מצרים העתיקה, שנחשבו בעיני עמם לאלים. החל מתקופת השושלת ה-22 של מלכי מצרים (925 – 720 לפני הספירה) נוסף תואר הכבוד פרעה לכל אחד משליטי השושלת.

הפרעה הראשון המוזכר במקרא הוא זה שהעלה את **יוסף** לגדולה, לאחר שיוסף פתר את חלומותיו, כמתואר בפרק מ"א בספר בראשית. אני מציג כאן את ציוריהם של **רפאל** (ראשית המאה ה-16) ושל צייר ספרדי בשם **אנטוניו קסטילו דל סאוודה** (אמצע המאה ה-17), המראים שניהם את יוסף הניצב בפני פרעה ופותר את חלומותיו. שימו לב להבדלים בין שני הציורים: אצל רפאל (מימין) יוסף עומד מול המלך בטוח בעצמו, בעוד יועצי המלך מאחוריו נבוכים ומבולבלים. לעומת זאת, קסטילו (משמאל) מדגיש את המתח ואומץ הלב שנדרש מיוסף, שזה עתה הוצא מהכלא והוא בפני מלך הנחשב בעיני עמו לאל. כדי להדגיש זאת בוחר האמן יום סוער וקודר, אשר בוודאי אינו אופייני למזג האויר של מצרים. מאחורי יוסף ניצבים השומרים ובידיהם חנית – רמז לסכנות האורבות לו.

מיניאטורה מהמאה ה-14 המראה את דריווש

המלך האחרון הנזכר בתנ"ך הוא **דריווש** הראשון, מלך פרס אשר הפך את ארצו לאימפריה, ובשל כך הוא ידוע גם כדריווש הגדול. דריווש חי בין השנים 558 ל-486 לפני הספירה, והוא נזכר בתנ"ך בספרים חגי, זכריה ועזרא. בתולדות עם ישראל הוא ייזכר כמי שאפשר את הקמת בית המקדש השני ועליית עזרא ונחמיה. ייתכן ובנו הוא המלך **אחשוורוש** המוזכר במגילת אסתר.

משה ביאלי אוסף בולים בנושא התנ"ך באמנות. כתובתו למשלוח תגובות:
mobilom@bezeqint.net

חידון מספר 84

איזו מדינה?

ארגון האומות המאוחדות (האו"ם) הנפיק סדרת בולים ארוכה של דגלי המדינות החברות בו.

של איזו מדינה הדגל הנראה בבול?

מי האיש?

מיהו האיש הנראה בבול?
באילו תחומים מדעיים הוא עסק?
איזו קריאה מפורסמת השמיע?

זהה את הכלי

איך נקרא כלי הנגינה הזה?
באיזו מדינה הוא פופולארי?

את הפתרונות יש לשלוח למערכת nosonchik@gmail.com עד ל-15 במאי.
הפותרים מתבקשים לציין את גילם. בין הילדים ובני הנוער שיפתרו נכונה את החידות יוגרל פרס בולאי מתנת איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית. התשובות לחידות ושם הזוכה יפורסמו בגליון הבא.

פתרון חידון מספר 83

איזו מדינה?

לפנינו הדגל של ארגנטינה, המורכב משני פסים בצבע תכלת שמים עם פס לבן באמצע. במרכז הפס הלבן נראית השמש, בעיצוב הנקרא שמש מאי.

מי האיש?

זהו ציור של סלבדור דאלי, אחד מהאמנים הבולטים של המאה העשרים. דאלי היה צייר ספרדי אשר השתייך לזרם הסוריאליסטי.

זהה את האתר

לפנינו פעמון החירות, הנמצא בעיר פילדלפיה שבארצות הברית. בפעמון צלצלו רק באירועים לאומיים חשובים. כך, למשל, צלצלו בו ביולי 1776 כדי לקרוא לתושבי העיר לבוא ולשמע את הכרזת העצמאות האמריקאית.

בהגרלה שנערכה בין הפותרים נכונה עלה שמה של אביטל ברקוביץ' בת ה-13. אורטל זוכה בפרס בולאי מתנת איל"ת – אגודה ישראלית לבולאות תימאטית.

מכתבים למערכת – לכל תגובה, הצעה או שאלה ניתן לפנות אלינו בכתובת
nosonchik@gmail.com